

15a 15769

M. Burganoviz

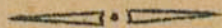
Водостанок Верно

√ 15а
15769

2.4

МАКСИМ БАГДАНОВИЧ

ВЫБРАННЫЯ ВЕРШЫ

ВАТЕНШТЭТ
1947

15а
15769

МАКСІМ БАГДАНОВІЧ

ВИБРАНЫЯ
ВЕРШЫ

Дзяржаўная
бібліятэка СССР
імя У. І. Леніна

ВАТЭНШТЭТ 1947г.

БЕЛАРУСКІ ДАПАМАГАВЫ КАМІТЭТ ЛАГЕРУ АБЦ

30 гадоў таму назад, 25-га мая 1917 году, у Ялце, на Крыму, памёр ад сухотаў выдатны беларускі паэта — Максім БАГДАНОВІЧ, памёр у адзіноцтве, далёка ад роднае Бацькаўшчыны, маючы ўсяго 25 гадоў ... Вязлітасная смерць зьявіла перадчасна ў магiлу вялікага волата беларускага мастацкага слова, якое ён кавалі і ўзьняў на еўрапейскі ўзровень.

Лёс судзіў Максіму Багдановічу амаль усё сваё кароткае жыццё правесці на чужыне, у Расеі, дзе ён тужыў па далёкай, чароўнай Беларусі, аб якой былі жывыя ўспаміны яшчэ з раньняга дзяцінства. Беларусь уяўляў Багдановіч, як нейкі зачараваны, казачны край, і туга па ёй была нявычэрпанай крыніцай творчага натхнення для Песьняра. Знаходзячыся ў чужым асяродзьдзі, Багдановіч няўтомна вывучаў беларускую мову і стараданна апрацоўваў свае творы, каб сваім мастацтвам прыслуханца беларускаму народу.

Толькі пад канец свайго жыцця, маючы ўжо вышэйшую асьвету і літаратурную славу, яму ўдаецца прыехаць у Беларусь, каб тут дзейна далечыцца да беларускага нацыянальна-вызвольнага руху. Сiлы Песьняра слабелі з кожным днём. Але ён не зважаў на стан здароўя і ўсе сiлы аддаваў беларускай справе, працуючы сярод моладзі, у розных беларускіх арганізацыях і не пакідаючы сваёй творчасці. З павышанай тэмпературай ён часта сядзеў начамі і пісаў свае творы. У гэткім стане быў напісаны ведамы верш "Пагоня". Урэшце, здароўе Багдановіча настолькі пагоршылася, што сябры і знаёмыя папросту змусілі яго выехаць у Крым лячыцца. Там ён і памёр. На зборніку сваіх вершаў "Вянок" слабеючай рукой напісаў Багдановіч свой апошні верш...

Беларускай эміграцыі асабліва блізкі і дарагі сягоньня вялікі Пясняр. У ягоных творах гучыць той сум па Бацькаўшчыне, які агартае сэрца кожнага беларуса, закінутага далёка на чужыну. Багдановіч добра ведаў і адчуваў, што значыць для чалавека ягоная бацькаўшчына... Толькі яна дае чалавеку духовы супакой і паўніню жыцця.

У родным краі ёсць крыніца
жывой вады.

Там толькі я змагу пазбыцца
сваёй нуды...

так піша Багдановіч у адным сваім вершы аб гэтай цудадзейнай сіле, якую мае родная зямля на чалавека.

Няхай сягоньня творы Багдановіча ўвальюць у нашы душы асалоду ў цяжкім жыцці на эміграцыі, дададуць нам веры ў сьветлую будучыню нашае Бацькаўшчыны-Беларусі і зьвяжуць нас з Ёю яшчэ мацней. Постаць вялікага Пясняра будзе нам заўсёды яскравым прыкладам, як трэба любіць сваю Бацькаўшчыну і самааддана працаваць для яе.

Гэты скромны зборнічак выбраных вершаў Максіма Багдановіча хай будзе замест вянка на Ягоную далёкую магілу ў чужой старонцы ад суродзічаў, якія сёньня таксама, як Ён калісь, адчуваюць разлуку з Бацькаўшчынай-Беларусьсю і знаходзяцца ў надолі на далёкай чужыне...

ПАГОНЯ

Толькі ў сэрцы трывожным пачую
За Краіну радзімую жах, —
ўспомню Вострую Браму сьвятую
І ваякаў на грозных канях.

У белай пене праносяцца коні, —
Рвуцца, ймкнуцца і цяжка хрыпяць...
Старадаўняй Літоўскай Пагоні
Не разьбіць, ня сшыніць, ня стрымаць.

У бязьмерную даль вы ляціце,
А за вамі, прад вамі — гады.
Вы за кім у пагоню сьпяшыце?
Дзе шляхі вашы йдуць і куды?

Мо' яны, Беларусь, панясліся
За Тваімі дзяцьмі уздагон,
Што забылі Цябе, адракліся,
Прадалі і аддалі ў палон?

Бійце ў сэрцы іх — бійце мячамі,
Не давайце чужынцамі быць!
Хай пачуюць, як сэрца начамі
Аб радзімай старонцы баліць...

Маці родная, Маці-Краіна!

Ня усьцішыцца гэтакі боль...

Ты прабач, Ты прымі свайго сына,

За Цябе яму ўмерці дазволь!..

Усё лятуць і лятуць тва коні,

Срэбнай збрунй далёка грываць...

Старадаўнай Літоўскай Пагоні

Не разьбіць, ня спыніць, ня стрываць.

1916

Ноч. Газьніца гарніць, чырванее,

І гарбата, астыўшы, стаіць.

За сьцяной зацявае завея,

Сумна бомамі ў полі зьвініць.

З краю ў край яе гул аддаецца,

І чагось усё думаю я,

Што з няволі зімовай там рвецца

Крэпка скутая сьнегам зямля:

Грудзі моцныя цяжка ўздывае,

Ветрам вее, як дыхаць пачне,

Сьнег халодны ў палёх калыхае,

І вось-вось свае цуты страхне.

КРАЮ МОЙ РОДНЫ, ЯК ВЫКЛЯТЫ БОГАМ
Краю мой родны! Як выкляты Богам -
Столькі ты зносіш нядолі.
Хмары, балоты... Над збожжам убогім
Вецер гуляе на волі.
Поруч раскідалісь родныя вёскі.
Жалем сьціскаюцца грудзі! -
Бедныя хаткі, таполі, бярозкі,
Ўсёды панурья людзі...
Шмат што зрабілі іх чорныя рукі,
Вынеслі моцныя сьпіны;
Шмат іх прымусілі выцярпець мукі
Пушчы, разлогі, нізіны.
Кінь толькі вокам да гэтага людю -
Сьцісьнецца сэрца ад болю:
Столькі пабачыш ты гора усюды,
Столькі нуды без патолі.
Песьня пье, як удовіна сына,
Янку, каханьне згубіла;
Там, дзе панура схілілася каліна,
Беднага хлопца магіла.

Ў гутарках-казках аб шчасці, аб згодзе
Сэрца навін не мацуе.

Сьціснула гора дыханьне ў народзе,
Гора усюды пануе.

Хвалы шырокай разьлілася, як мора,
Родны наш край затапіла...

Брацьця! Ці зможам грамадзкае гора?
Брацьця! Ці хваце нам сілы?!

Кінь вечны плач свой аб старонцы!

Няўжо-жа цёмнай ноччу ты

Ня бачыш, што глядзіцца сонца

Ў люстэрка - месяц залаты?

Ня згасла сонца! Сонца гляне,

Усіх падыме ада сна.

Ён, гэты дзень, яшчэ настане, -

І ачуніе старана!

Я пад яе зімовай маскай -

Пад сьнегам - бачу твар вясны,

І вее верш мой дзіўнай казкай,

І ясны Ён, як зорак сны.

Нашых дзедаў душылі абшары лясоў.
Не давалі ім жыці праўдзівым жыццём,
І яны твая пушча звадзілі агнём,
Іх кругом падналіўшы з далёкіх канцоў.

І памалі па нашаму краю лясы,
Покуль сонца здалела ўсё ў ім асвятціць;
І святлей і прасторней тады стала жыць,
А на попеле буйна ўзрасьлі каласы.

З гэтых дзедаў суровых прыклад нам-бы ўзяць-
Ня хіліцца з бяды, ня пужацца агня,
Бо мы толькі тады дачакаемся дня,
Калі нас не здалее змаганьне злякаць.

— — — — —
Рушымся, брацьця, хутчэй
У бой з жыццём, пакідаючы жах;
Крыкі пужлівых людзей
Ня стрываюць хай бітвы размах...

Проці цячэння вады
Зможа толькі жывое паплыць,
Хвалі-ж ракі заўсягды
Тое цягнуць, што скончыла жыць.

Як Базыль у паходзе канаў,
Ўсё старонку сваю спамінаў.
— Вы прашчайце, прашчайце, шнуры,
Вы прашчайце, негаранья!
Мне вас болі ужо не гараць,
Буйным збожжам на зары не засяваць.
— Не пабачу я цябе, цёмны луг,
Поле чыстае, раздольнае!
Мне па вас ужо ніколі не хадзіць,
Мне зялёнай травы не касіць.
— Расстаюся я з табой, шчыры бор,
Пушча цёмная, драмучая!
Мне твой шум ужо болі ня чуваць,
Мне высокіх сасон ня рубаць.
— Ах, прашчай ты, сямейка мая,
Вы прашчайце, таварышы!
Ужо ня прыдзеца да сэрца туліць,
Пасядзець, пажартаваць, пагаманіць.
— Гэй, чалом табе, чалом, Беларусь,
Ўся староначка бяздольная!
Не забуду твой сын сваёй маці,
За Цябе ў зямлі яму ляжаці.—
Як Базыль у паходзе канаў,
Ўсё стронку сваю спамінаў.

1915

С А Н Э Т

Ахвярую А. Пагодзіну

Un sonnet sans défaut vaut
seul un long poeme.

В о і л л а н

Паміж пяскоў Егіпецкай зямлі,
Над хвалямі сінеючага Ніла,
Ужо колькі тысяч год стаіць магіла:
Ў гаршчку насеньня жменю там знайшлі.
Ходь зернейкі засохлымі былі,
Усё-ж такі жыццёвая іх сіла
Збудзілася і буйна ўскаласіла
Парой вясенняй збожжа на раллі.

Вось сымвал твой, забыты краю родны!
Зварушаны нарэшце дух народны,
Я верую, бесплодна не засьне,
А ўперад рынецца, маўляў крывіца,
Каторая магутна, гучна мкне,
Здалеўшы з глебы на прастор, прабіцца.

На блішчыць у час зьмярканьня і ў глыбо-
кай цемні ночы
Дыямент каштоўны,
Але белым днём красою нам чаруе, вабіць
вочы
Блеск яго цудоўны.

Бо калі на гэты камень упадзець прамень-
не сонца,
Ураз Ён блісьне дзіўна
І вясёлкавыя іскры рассыпаць пачне бяс-
конца
Ярка, пераліўна.
Так здаецца ў змроку ночы цёмным і народ
мой родны,
Бедны і няшчасны;
Але, як устане сонца, ўраз працнецца дух
народны
І засьвеціць ясна!

Устань, навальніца, мкні на нова,
Ўзвэй, вецер, з Ёю заадно!
У вікры уляціць палова,
Пакіне чыстае зарно.

Удар, цыклён, удар на мора,
Цалуй яго ў глухое дно,
Ўсплясьні ваду і перлаў горы
На бераг выкіне яно.

П Е С Ь Н Я Р У

Ведай, брат малады, што ў грывзях у людзей
Серцы цьвёрдыя, быццам з каменя;
Разаб'ецца аб іх слабы верш заўсягды,
Ня збудзіўшы сьвятога сумленьня.

Трэба з сталі кавець, гартаваць гібкі верш,
Абрабіць яго трэба з царпеньнем:
Як ударыш ты ім, — Ён, як звон, зазвініць,
Брызнуць іскры з халодных каменяў.

Сеў хлопчык з шклянчакі ля вулічнага ганку
І выдувае з мыла пазыры.
Вясёлкаю гараць яны ў сонныя ранку,
Ўзвлітаючы ў паветра да гары.

І, заварожаны шматфарбнаю красою,
Са спрытнасьцю і жывасцю ката
Ханае хлопчык іх ніжорсткаю рукою,
А застаецца ў ёй — адна слета.

Р О Н Д О

Узор прыгожы пекных зор
Гарыць у цемні небасхіла;
Вада балот, стаўкоў, азёр
Яго ў глыбі сваёй адбіла.
І гімн сьпявае жабаў хор
Красе, каторую зьявіла
Гразь луж; напоўніць мгла прастор,
І ўстане з іх гарачы міла
Узор.

І сонца дальш клянучь, што скрыла
Луж зоры днём. І чуе бор,
І чуе поле крэхат хілы,
Ды жаб ня ўчуць вышэй ад гор
Там, дзе чыясь рука зрабіла
Узор.

Вы кажаце мне, што душа у паэта,
Калі спараджае Ён дзіўныя вершы,
Небесным агнём абагрэта,
І ў той час між людю Ён — першы...
Ах, дзякуй Вам, дзякуй на гэтай прамове;
Душа мая, пэўна, шчасьлівай была-бы,
Калі-б я ня ведаў, панове,
Што пекна сьпяваюць і жабы.

С А Н Э Т

Ne ris point du sonnet,
critique moqueur.

S. - Beuve.

На цёмнай гладзі сонных луж балота,
За снег нябёскай вышні бялей,
Закрасавалі чашачкі лілей
Між пачарнеўшых каранёў чарота.
Укруг плесьня, бруд, - разводзіць гніль
сьпякота,
А краскі ўсё-ж ня робяцца грязней,
Хоць там плыве часамі сьлізкі зьмей,
І ржаўчына ляжыць, як пазалота.
Цяпер нават здаволена багно:
Гніль сотні год зьбіраючы, яно
Смуроднай жыхкаю узгадавала
Цьвятоў расістых чыстую красу.
Маліся-ж, каб з літоўнасьці стрымала
Тут сьмерць сваю нязвонкую касу.

Калі ў ракавіну цёмную жамчужніцы
Упадзе пясчынка хоць адна, -
Жомчугам патроку робіцца яна!
Калі ў дух мой западзе і заварушыцца
Там кавалак грубага жыцьця, -
Ў жомчуг зьвернецца Ён сілай пачуцьця!

В О З Е Р А

У чарцы цёмнай і глыбокай
Плешча, пеніцца віно;
Хмелем сьветлым і халодным
Калыхаецца яно.

І хістаецца асока,
І шуміць высокі бор,
А ў душы не замаўкае
Струн вяб'лых перабор.

В О З Е Р А

Отаяў калісь тут бор стары,
І жыў лясун у тым бары.
Зрубалі бор, — лясун загінуў,
Во сьлед яго ад той пары;
Сваё лястэрка Ён пакінуў.
Як у назнаны сьвет акно,
Ляжыць, халоднае, яно,
Дыцьцё сабою адбівае
І ўсё, што згінула даўно,
У цёмнай глыбіні хавае...

O voi, oh avete gl' intelletti sani
Mirate la bottrina, che s' asconde
Sott il velame degli versi strani.

D a n t e. Inf. IX.

Чуеш гул? — Гета сумны, маркотны лясун

Пачынае няголасна граць:

Пад рукамі яго, навываючы сум,

Быццам тысячы крэпка нацягнутых струн,

Тонкаствольныя сосны зьвіняць.

ці казаць, ад чаго пацямнела рака,

Зашамрелі мацней каласы,

І аб чым шэпча ім галасок вецарка,

Што зіяе-дрыжыць на лісьцёх лазьняка:

Кроплі сьлёз ці халоднай расы?

— — — — —
В А Д В Я Н І К

Сівавусы, згорблены, я залёг між цінай

І гадамі грэюся — сплю на дне ракі.

Твар трабой аблутаны, быццам павуцінай,

Засыпаюць грудзі мне жоўтыя пяскі.

Над вадой ля берага ціха сьпіць асока,

Ды лева зялёная жаліцца-шуміць,

Хвалі ціха коцяцца і бягуць далёка, —

І усё навокала сном адвечным сьпіць.

Б У Р А

Панурая, валізная жывёла
Па шыры неба ў даль марудна праплывае.
Усё сьціхла. Але вась паветра расьсякае
Адзісты меч і зіхаціць вясёла.

Ударыў ён - і грукат пракаціўся;
Мігне грозны меч, удары ня сьціхаюць,
І ўніз халодныя бічы крыві сьцякаюць,
А людзі кажуць: гэта дождж праліўся.

З Ъ М Я І Н Ы Ц А Р

У цёмным небе - хараводы
Сіняватых зорак,
У цёмным небе сьвеціць месяц
Залатым сярпом...

Мы выходзім з цесных, душных
Падзямельных норак,
На зімовы цёплы вырай
Цягнемся-паўзём.

У полі, ў лесе нам усюды
Праляглі дарожкі!
Йстужкай рушымоя між пушчы,
На сам перад - я.

Зіхацяць маёй кароны
Залатыя рожкі,
Цёмным блескам адлівае
Ўся луска мая.

Нам ня треба ні ад чога
Ноччу абароны:
Ўбачыць знахар — пуць усьцэле
Белым палатном;
Залаты ражок яму
Я ўраню в кароны,
І па белай палатніне
Дальш мы папаўзём.

- - -

Дзесь у хмарах жывуць павукі,
Што снуюць павучыну дажджа.
Кожны тлусты і мяккі такі,
Скура сьлізкая, як у вужа;
Ў целе стыгне халодная кроў,
Злосьць бяспэльная ў круглых ваках...
Чу! Чуваць шорах ног павукоў,
Аплятаючых сьцены і дах.

- - -

Вулкі Вільні зіяюць і гулка грываць!
Вір людзкі скрозь заліў паясы тратуараў,
Блішчаць вокны, ліхтарні ў гары зіхацяць,
І гараць аганьком вочы змучаных твараў!
А завернеш ў завулак - Ён цесны, крывы;
Цёмны шыбы глухіх, старасьвецкіх будынкаў;
Між каменямі - мох і сьцяблінкі травы,
І на вежы, як круглае вока савы,
Цыфэрблят - пільны сьведка мінулых учынкаў.
Ціша тут. Маўчаліва усталі - і сьпяць
Ў небе купалы, брамы, байніцы і шпіцы;
Гук хады адзінокай здалёку чуваць,
Часам мерныя ўдары звана задрыжаць
І замоўкнуць, памкнуўшы ад старай званіцы.
Ўспамяні, маё сэрца, даўнейшыя дні!
Па загаду бурмістра усе, як належа,
Зацнілі ўжо вокны; загасілі агні...
Варта вулкай прайшла... І ня сьпім мы адны -
Я ды чорны кажан, што шнуруе ля вежы.

За дахамі места памеркла нябёс пазалота;
Паветра напоена ціха гусьцеючым мрокам;
Ужо відна, як іскры зьлятаюць з трамвай-
нага дрота,
Як зоркі гараць і зрываюцца ў небе далёкім.

Музыкі стагнаньне ліецца па вулках з буль-
вара,
Гараць і агнём машкару к сабе вабяць ліх-
тарні;
Укруг тоўстага шкла яна ўецца, як лёгкая
хмара,
А к сьветлу прабіцца ня можа... і томіцца
марна.

І ўспомніў я час: сродзь асеньнай нахму-
ранай ночы
Музыка зайграла, агні ў вышні запалалі,
І дыхалі грудзі шырока, сьвяціліся вочы...
Мы к сьветлу ўзьбяцелі... і шкло ўкруг яго
напаткалі.

— — —
На глухіх вулках — ноч глухая.
На менш глухі людзкі натоўп.
Дык хто-ж пачуе, як сыпае,
Як стогне тэлеграфны етоўп?

І места, дзе няма прастора
Дзеля прыроды буйных сіл,

15а 15769

Прабіла сьцежку мору гора
Падёў, лясоў, канцоў, магіл.
Палёў, дзе круціць завіруха,
Ўзрываючы жалодны сьнег,
Палёў, дзе ўсё бушуе глуха,
Дзе чутны разам стогн і сьмех!
І вось той гул мне ў душу ўліўся.
Гудзі, гудзі, дрыжачы дрот!
Ўвесь бледны, млосны прыхіліўся
Я ля ліхтарні да варот.

ЗАВІРУХА

У бубны дахаў вецер б'е,
Грыміць па ім, зьвініць, пне,
І сьпеў ліецца ўсё мацней, —
Гулянку справіў пан Падвей.
У бубны дахаў вецер б'е,
Грыміць па ім, зьвініць, пне.
Ўскіпела сьнежнае віно,
І белай пенай мкне яно.
У бубны дахаў вецер б'е,
Грыміць па ім, зьвініць, пне.
Па вулках вее дзікі хмель,
Гудзіць сьп'янедая мацель.

У бубны дахаў вечер б'е,
Грыміць па ім, зьвініць, п'е.

У В І Л Ь Н І

/Санет/

Ліхтарняў сьвет у сіняй вышыне...
Вітрыны... мора вывесак... як пл'амы,
Анонсы і плякаты на сьцяне.
Кініць натоўп на жорсткім вулак дне!
Снуюць хлапцы, суюшчыя рэкламы...
Разносчыкі крычаць ля кожнай брамы...
Грук, гоман, гул, - усё ракой імкне.
А дальш - за радам кас, лямбардаў, банкаў-
Агні вакзала... навадка фурманкаў...
Віры людзей... сіпяшчы паравоз...
Зялёны семафор... пакгауз... склады...
Заводаў коміны пад цьмой нябёс...
О, горада чароўныя прынады!

- - - - -

Ой, чаму я стаў паэтам
У нашай беднай старане?
Грудзі ньюць, цела вяне,
А спачыць ня можна мне:
Думкі з розуму ліюцца,
Пачуцьцё з душы бяжыць...
Мо' за імі крсў палыне,
І тады ўжо досі жыць!

- - - - -

даўно ўжо целама я хварэю,

І хвор душой, -

І толькі на цябе надзея,

Край родны мой!

У родным краі Ёсьць крыніца

Жывой вады.

Там толькі я змагу пазбыцца

Сваёй нуды.

Калі-ж у ім умру-загіну, -

Ня жалюсь я!

Ня будзеш цяжкая ты сыну

Свайму, зямля.

Там хоць у гліне, хоць у брудзе,

Там над зямлёй,

Знайдуць мае слабыя грудзі

Сабе спакой.

Ня кувай ты, шэрая зяблю,
 Сумным гукам у бары;
 Мо' і скажаш, што я жыці буду,
 Але лепш не гавары.
 Бо ня тое сьведчыць маё сэрца,
 Грудзі хворыя мае;
 Боль у іх мне душу агартае,
 Думцы голас падае.
 Кажа, што нядоўга пажыву я,
 Што загіну без пары...
 Прыляці-ж тады ты на магілу,
 Закувай, як у бары.

— — — —

У краіне сьветлай, дзе я ўміраю,
 У белым доме ля сінняй бухты,
 І не самотны, я кнігу маю
 З друкарні пана Марціна Кухты.
 1917

— — — —

Набягае яно
 Вечарамі, начамі,
 Адчыняе акно
 І шамрэе кустамі.

І гавора адну
Старадаўную казку -
Аб любоў і вясну
І жаночую ласку.

Сэрца сьніць аб красу -
Аб сьлядочак дзявочы,
Белатую касу,
Сіняватыя вочы.

Як забудуся сном
У сіняватыя ночы, -
Прылятаеш ты ў дом,
Пазіраеш у вочы...
1917

- - -

З І М О В А Я Д А Р О Г А

Шпарка коні імчацца у полі,
Сумна бомы гудзяць над дугой,
Запяваюць аб долі і волі,
Навяваюць у сэрцы спакой.

Уюцца зьмейкай срабрыстай дарожкі,
Брызгі золата ў небе блішчаць,
І маркотныя месяца рожкі
Праз марозную мглу зіхацяць.

Поле нікне у срэбным тумане,
Сьнег блішчыць, як халодная сталь,
І лятуць мае лёгкія сані,
Унашуся я ў сінюю даль.

П Е Р А Д П А В О Д К А Й

Праясьняецца пагода,
Бо вярнулася вясна.
Усё чакаеш, што прырода
Ўстрапянецца ада сна.

І пад птушы крык і гоман,
Даўшы хвалям вольны ход,
Прыпадые бацька Нёман
На хрыбце магутны лёд.

Вазьвіняць жалобна крыгі,
І бурлівая вада
Сьнег, размоклы ў час адлігі,
Змяе з дуга без сьляда.

Дык разьліўся-жа раздольна
У чыстым полі і гаю
І красой наводкі вольнай
Душу выпрастай маю!

В Е Ч А Р

Месяц круглы ўстаў на небе,
Блішчыць нявысока,
Ўвесь чырвона-жоўты, быццам
Пугачова вока.

В мілым, задушэўным зькам
Важкі крушч лятае;
Пра няшчаснае каханьне
Нехта напявае.

Голас полем пракаціўся,
У бары аддаўся:
"А дзе-ж тая крынічанька,
Што голуб купаўся?"

І снуюцца сумна ў сэрцы,
Уўцца адгалоскі
Роднай песьні, прастай песьні
Беларускай вёскі...

— — —

Цветы последние милей
Роскошных первоцветов полей.
А. Пушкин.

Плакала лета, зямлю пакідаючы;
Ціха ліліся сьлязінкі на поле.
Але прыгожаю восеньню яснаю
Там, дзе упалі яны, вырасталі
Кветкі асеннія, кветкі, ўспёныя
Тугаю, горам, сьлязінкамі лета.
Кветкі асеннія, родныя, бледныя!
Выраслі вы, каб ураз-жа і згінуць.
Можа таму-то душа надарваная
Гэтак любоўна вянок з вас сплятае.

— — —

Ціха на мяккай траве
Сінявокая ноч прахадзіла;
Ціха з заснуўшых паляў
Плыў у гару і знікаў,
Быццам дым сіняваты з кадзіла,
Рэдкі, правідны туман;

Неба ўсю глыб ажывіўшы,
Патроху праз цемь выглядалі
Зорак дрыжачых вянкi;

Конікі суха звiнелi;
Шырэй разьліваліся хвалі
Цёмнай, люстранай ракі;

Пала раса; у палёх
Загареліся падеркі мілых
Жоўта-чырвоных агнёў...

Час, калі треба журыцца
душою на сьвежых магілах
Пуста пранёсшыся днёў.

— — — — —
Цёплы вечар, ціхі вецер, сьвежы стог,
Улажылі спаць мяне вы на зямлі.

На журыцца сьветлы пыл усцяж дарог,
Ў небе месяца праглянуў бледны рог,
Ў небе ціха зоркі расьцьвілі.

Зьнічка коціцца агністаю сьлязой,
Прашумела мякка скрыдламі сава;
Вачу я, з прыродай зьліўшыся душой,
Як дрыжаць ад ветру зоркі нада мной,
Чую ў цішы, як расьце трава.

De la musique avant toute chose,
P. Verlaine.

Па-над белым пухам вішняў,
Быццам сіні аганёк,
Б'ецца, ўецца шпаркі, лёгкі
Сінякрылы матылёк.

Навакол усё паветра
Ў струнах сонца залатых, -
Ен дрыжачымі крыламі
Звоніць ледзьве чутна ў іх.

І ліецца хваляй песня, -
Ціхі, ясны гімн вясне,
Ці ня сэрца напявае,
Напявае яго мне?

Ці ня вецер гэта звонкі
Ў тонкіх зёлках шапаціць?
Або мо' сухі, высокі
Дя ракі чарот шуміць?
Не паніць таго ніколі,
Не разьведаць, не спазнаць:
Не даюць мне думаць зыкі,
Што ляцяць, дрыжаць, зьвіняць.

Песня рвецца і ліецца
На раздолны, вольны сьвет,
Але хто яе пачуе?
Можа, толькі сам паёт.

— — —

Вечар на захадзе ў попеле тушыць
Кучу чырвоных кавалкаў вугля;
Ціха ўсё: вецер лістка не зварушыць,
Не скалыхнуцца ні траўкай паля;
Цёмныя цені даўжэй у лагчыне,
Птушкі прыстаўшай марудней палёт;
Сумна плыве маладзік бледна-сіні
У небе вячэрнім, зялёным, як лёд;
Іскрацца зорак сьняжынкі маркотна,
Збожжа пакрылася пызай расой...
Кіньма-жа думкі аб долі гаротнай,
Хоць-бы на момант спачынем душой!

— — —

СЛУЦКІЯ ТКАЧЫХІ
/ Апошняя аўтарская рэдакцыя/

Ім не пабачыць роднай хаты,
Ня ўчуць ім дзетак галасы.
Яны у панскі двор узяты
Ткаць залатыя паясы.
І цягам доўгія часіны,
Аб і часьці ўжо забыўшы сны,
Свае шырокія тканіны
На лад персідзкі ткуць яны.
А за сьцяной шляхі у поле,
Шуміць чарэмха ля рэчна, —
І думкі мкнуцца мімаволі
Туды, дзе расьцьвіла вясна.
Там так вясёла і прыгожа:
Зіяюць срэбрам ручайкі,
І у вядёных хвалях збожжа
Закрасавалі васількі.
Там шчыры бор шуміць сурова...
Ты тчэш, бязвольная рука,
Заміж персідзкага узора
Цьвяток радзімы васілька.

К Н І Г А

Поалтыр, пакрытую няжореткай, бурай кожай,
Я ўзаў і сребныя засьцёжкі адамкнуў,
Перачытаў радкі кірыміцы прыгожай
І воску з ладанам прыемны пах пачуў.

Вось псалма сьлічная: "Як той алень шукае
Крыніцы чыстай, так шукаю Бога я".
Як вее сьвежасьцю яе краса жывая!
Як радасна далей сьпяшыць душа мая!

І бачу я ў канцы няхітрую прыпіску,
Што "кнігу гэтую раб божы, дзяк Гапон,
Дзеля душы сьпісаў у месьце Ваўкавыску
У рок сем тысяч сто васьмы з пачатку дзеён".

Л Е Т А П І С Ъ Ц

Душой стаміўшыся ў жыцьцёвых цяжкіх бурах,
Свой век канчае Ён у манастырскіх мурах.
Тут ціша, тут спакой — ні шуму, ні клопот.
Ён пільна летапіс чацьверты піша год.
І сьпісвае усё ад слова і да слова
З даўнейшых граматак пра долю Магілёва.
І добрыя яго і кельскія дзела
Апавядае тут. Так рупная пчала

Умеє ў сoty мѣд сабраць і з горкіх кветак.
І бачанаму ім - Ён годны веры сьведак.
Што тут чынілася у даўня гады,
Што думалі, аб чым спрачаліся тады,
За што змагаліся, як баранілі веру, -
Узнаюць гэта ўсё патамкі праз паперу!
Яно забудзецца, умрэ, з вадой сплыве, -
І вось у спомінах устане, ажыве,
Калі знайдуць яго няхітрае пісаньне
Пра гэтае жыццё, надзеі, справаваньне.
Так мора сіняе прымчыць да нас вадой
Бутельку к берагу, аблітую смалой,
Ўсю ў дробных ракаўках і ў ціне. Не замала
Яна была ў вадзе і шмат чаго спаткала.
Рыбалкі вылаваць бутельку, разаб'юць,
І, як трапляецца, быць можа, ў Ёй знайдуць
Ліста. Па звычай марскому гэтак весьці
Нам, утапаючы, шлюць людзі. У моры дзесьці
Загінулі яны, і, можа, соткі год
З часоў тых працяклі, і згінуў іх народ,
І ўсё змянілася і ўжо пра іх забылі.
Вы, літары, цяпер нанова ўсё збудзілі!
І людзі зьведваюць аб прадзедах сваіх, -
Аб горы, радасьцяк і аб прыгодах іх,
Каму маліліся, чаго яны шукалі,
Дзе на глыбокім дне іх крываць мора хвалі.

П Е Р А П І С Ч Ъ К

На чыстым аркушы, праз вузенькім акном,
Прыгожа літары выводзіць Ён пяром,
Устаўляючы паміж іх чорнымі радамі
Чырвоную страку; усякімі цвятамі,
Разнакалёрнымі галоўкамі зьвароў
І птах нявіданых, спляценнем завіткоў
Ён пакрашае скрозь — даволі Ёсьць зпароўкі
Свае шматфарбныя застаўкі і канцоўкі,
І загалоўкі ўсе, — няма куды сьпяшыць!
Парой Ён спыніцца, каб лепей завастрыць
Пяро гусінае, і гляне: сьветла сонца

Стаўпамі падае праз вузкае аконца,
І круціцца у іх прыгожы, лёгкі цыл;
Як оіняваты дым нявідзімых кадзіл,
Рой хмарачак плыве; шырокімі кругамі
У небе ластаўкі шыбаюць над крыжамі,
Як жар гарашчыні, а тут, каля акна,
Малінаўка пяе, і стукае жаўна.

І зноў Ён схіліцца, застаўку зноў выводзіць
Няяркім серабром; нячутна дзень праходзіць;
Ужо хутка будзе ноч, і першая гвезда
Благаславіць канец прыгожага труда.

Ужо пара мне дадому збірацца, -
Вечар позны, а час не стаіць.

Ах, калі-б ты магла здагадацца,
Як ня хочацца мне ухадзіць.

Там, на вуліцы, ні сівер, ні бура,
Там адно толькі - мрок, самата.
Але як я маркотна, панура
да свайго пацягнуся кута.

думкі нудныя зноў закружацца.

Сэрца чулае зноў забаліць...

Ах, калі-б ты магла здагадацца,
Як ня хочацца мне ухадзіць.

1915-16

С А Н Э Т

Прынадна вочы зьзяюць да мяне;

Чароўна усьмяхаючыся, губы

Адкрылі буйныя бялеючыя зубы...

Ласкавы шэпт... Гарачай хваляй мкне

Кроў к сэрцу маяму. Мана ўсё або не?

Ці верыць мілым абяцанкам любы?

Мо' гэта жар, пылаючы для згубы,

Хавае сьцюжу пад сабой на дне?

Так, іншы раз, над соннаю зямлёю
Агністаю дугою залатою
Прарэжа цемень яркі мэтэор.

Гарыць ён, іскры сыне і насецца,
Бліскаючы мацней ад ясных зор, -
А ў глыбіні халодным астаецца.

1914

П Е Р Ш А Я Л Ю Б О У

Ужо позна. Мрок вясеньняй ночы
На вузкіх вуліцах ляжыць.
А мне-вясёла. Блішчаць вочы,
І кроў ад шчасця аж кіпіць.

Іду я радасны, харошы,
Зьнікае з сэрца пустата...
А пад разінавай калёшай
Ціхутка кляпае слата.

1911

Ўчора шчасьце толькі глянула нясъмела, -
І развечліся хмары змрочных дум.
Сэрца чулае і млела, і балела,
Радасьць душу мне шчаміла, быццам сум.
Ўсё жыцьцё цяпер, як лёгкая завен,
Кнігу разгарнуў - а не магу чытаць.
Як зрабілася, што пакажаў цябе я -
Хіба знаю я? Ды і нашто мне знаць?
1912

Непагодны вечар. Сумна, дружа, мусі?
Каб разважыць смутак, ціха засьпяваю:
- Ой, мяцелі гусі ды з-пад Белай Русі,
Скалацілі воду ціхага Дунаю.
Есьць любоў на сьвеце, здрада і расстаньне;
Змаг яшчэ чаго нам прыдзецца зазнаці...
Ўсё мацней цяю я аб чымсь каханьні,
І тугі у сьневе болей не скаваці.
1915-16

Халоднай ноччу я ў шырокім, цёмным полі
Каля агнішча лёг і сьціхнуў у паўсьне.
Агонь усё слабеў... урэшце зьнік паволі...
І ўраз зрабілася вясёла неяк мне!..

Хай, шэры попел, ты агнішча ўсё сабою
Ў нядоўгі час здалеў, як рызаю, пакрыць, -
Я ведаю, што там агонь дрыжыць пад ёю,
Я ведаю, што там чырвоны жар гарыць.

Хай чарада гадзін панурых, нудных, шэрых,
Як попел, на душу мне клалася ўвесь час,
Хаваючы сабой агонь гарачы веры, -
Хай ня відаць яго... а ўсё-ж ткі ён ня згас!

- - -

Была калісь пара: гучела завіруха
І замела маёй мінуўшчыны сьляды.
Усьцікла ўжо яна... Пльвуць у даль гады,
А усё ня б'юцца скрыдлы духа:
Куды цяпер ісьці? Куды?

Ў душы гарыць агонь нуды, - пануры, чорны.
Ці мне крыніцай сьлёз сваіх яго заліць
І плугам цяжкага мучэньня сэрца ўзрыць? -
Мо' ўзойдуць там надзеі зёрны!..

Куды-ж ісьці і што рабіць?

Шмат у нашым жыцьці Ёсьць дарог,
А вядуць яны ўсе да магілы.
І бяз лонных надзей, бяз трывог,
Загубіўшы апошнія сілы,
Мы сьмідзёмся, спаткаемся там
І спытаем сябе: для чаго мы
Па далёкіх і розных пуцях
Адзінока йшлі ў край невядомы?
І чаму пасьпяшаліся так,
Напружваючы ўсе свае сілы,
Калі ціка паўзучы чарвяк
Усё-ж дагнаў нас ля самай магілы?

Т Р Ы Я Л Е Т

Красавец юны, Триолет.
К. Фофанов

Як птушка ў гібкіх трасьніках,
Стралою думка мільганула
І ўраз-жа зьнікла, патанула,
Як птушка ў гібкіх трасьніках.
Ды усё-ж душа не пачула
І ўжо няе ў такіх славах:
"Як птушка ў гібкіх трасьніках,
Стралою думка мільганула".

Т Э Р Ц Ы Н Ы

Есьць чары у забытым, старадаўным;
Прыемна нам сталецьцяў пыл страхнуць
І жыць мінулым — гэткім мудрым, слаўным, —
Мы любім час далёкі ўспамянуць.
Мы сквапна цягнемся к старым паэтам,
Каб хоць душой у прошлым патамуць.
Таму вярнуўся я к рондо, санэтам,
І бліснуў ярка верш пануры мой:
Як месяц зіхаціць адбітым сьветам, —
Так вершы звязуюць даўняю красою!

А К Т А В А

Як моцны реактыў, каторы выклікае
Між строк ліста, маўляў нябожчыкаў з магіл,
Рад раньш нявідных слоў, — так цемьль залівае
Зялёны, быццам лёд, жалодны небасхіл,
І праз імглу яго патроху праступае
Маленькіх, мілых зор дрыжачы, срэбны пыл.
Здароў, радзімья! Мацней, ясьней гарыце
І сэрцу аб красе прыроды гаварыце!

РАМАНС

Quand luira cette étoile, un jour
 La plus belle et la plus lointaine
 Dites - lui qu'elle eut mon amour,
 O derniers d' la race humaine.
 Sully Prudhomme.

Зорка Венэра ўзышла над зямлёю,
 Сьветлыя згадкі з сабой прывяла...
 Помніш, калі я спаткаўся з табою,
 Зорка Венэра ўзышла.
 З гэтай пары я пачаў угладацца
 У неба начное і зорку шукаў.
 Ціхім каханьнем к табе разгарацца
 З гэтай пары я пачаў.
 Але расстацца нам час наступае;
 Пэўна, ўжо доли такая у нас.
 Моцна кахаў я цябе, дарагая,
 Але расстацца нам час.
 Буду ў далёкім краі я нудзіцца,
 У сэрцы любоў затаіўшы сваю;
 Рохную ночку на зорку дзівіцца
 Буду ў далёкім краі.
 Глянё іншы раз на яе, - у расстаньні
 Там з ёй зьліем мы пагляды свае...
 Каб хоць на міг уваскрэсла каханьне,
 Глянё іншы раз на яе...

ЭМІГРАНЦКАЯ ПЕСНЯ

Есьць на сьвеце такія бядзягі,
Што ня вераць ні ў Бога, ні ў чорта,
Ім прыемны стракатыя сыцягі
Караблёў акіянскага порта.

І няма ім каго тут пакінуць,
Бо нікога на сьвеце ня маюць.
Усё ім роўна: ці жыць, ці загінуць, —
Аднаго яны моцна жадаюць:

Пабываць у краёх незнаёмых,
Ды зазнаць там і шчасьця і гора,
І загінуць у хвалях салёных
Белаленнага сіняга мора.

Але мы — не таго мы шукаем,
Не таго на чужыне нам трэба.
Не рассталіся-б мы з нашым краем,
Каб было дзеля нас у ім хлеба.

І на вуліцы пад грукат, пад гоман,
Дзе натоўп закруціўся рухавы,
Нам маячыцца вёсачка, Нёман
І агні партавыя Лібавы.

1914

М А Е П Ї С Ь Н І

I.

Калі смутак моцна дзьме душу маю,
І шкада мне дзён загубленых сваіх, -
Я паціху песьні сумныя пяю,
Ўсю жуду сваю выкладываю ў іх.
Ціха песня разьліваецца, зьвініць,
Вымаўляе, як я моладасьць згубіў,
Як дагэтуль не патрапіў палюбіць,
І саўсім, бадай, праўдзіва 'шче ня жыў.

II.

А як родную згадаю старану,
Як згадаю яе беднасьць і нуду, -
Сэрца сьцісьнецца, і я пяць пачну, -
Мо' душу хоць трохі гэтым адвяду.
Грозна песня разьліваецца, грывіць,
Долю горкую, мужыцкую кляне,
Бо нявідзімы ланцуг на іх вісіць,
Бо ім цяжка жыць у роднай старане.

1908

Н А Ч У Ж Ї Н Ї

Вакол мне кветкі прыгожа красуюць.

Маркотна між іх я хаджу адзінок.

Аж бачу — мне сінняй галоўкай ківае

Наш родны, забыты ў цяні васілі

"Здароў будзь, зямляча!" Чуць бачыў у даліне

Павура, нявесела пэпча ён мне:

"Успамянем, мой дружа, ў багатай чужыне

Аб беднай, далёкай сваёй старане".

1908

40.	Цёплы вечар, ціхі вецер.....	28
41.	На над белым пухам вішняў.....	29-30
42.	Вечар на захадзе ў попеле тушыць.....	30
43.	Слудкія ткачыкі	31
44.	Кніга	32
45.	Леталісец.....	32-33
46.	Перапісчык.....	34
47.	Ужо пара мне дадому збірацца.....	35
48.	Санет/Прынадна вочы зьзяюць.../.....	35-36
49.	Непагодны вечар	37
50.	Халоднай ноччу	38
51.	Была калісь пара.....	38
52.	Шмат у нашым жыцці ёсьць дарог.....	39
53.	Трылет/Як птушка ў гібкіх трасьніках/.....	39
54.	Тэрцыны/Ёсьць чары у забытым/.....	40
55.	Актава /Як моцны рэактыў/.....	40
56.	Раманс /Зорка Вэнэра/	41
57.	Эмігранцкая песьня.....	42
58.	Мае песьні	43
59.	На чужыне	44

B0000000275866